

עונה להם

אהוד בנאי שר יהודית ישראלית (בלי חקף)

ענה לי / אהוד בנאי

נודה על האמת, רובנו דתיים נחמדים. קשה לנו, ואולי אנחנו לא רוצים להגיד את המסרים ואת העולם הערכי שלנו באופן ישיר. ברור לנו שהציבור החילוני לא יאהב את זה. אם נשים לב, ובהכללה גסה, רובם של הדתיים הצעירים שמשתלבים בשנים האחרונות בתקשורת מבטאים כמעט בקיצוניות את הקו הזה: טשטוש זהויות פוסטמודרני אופייני המשתלב היטב בהויה ישראלית תרבותית נמוכה, ולא מוכן לומר הרבה על העולם שממנו הגיע ומשם ינק את עקרי זהותו.

אהוד בנאי דווקא עשה את זה באלבום החדש לו, ומעלה נסיון מרתק לשיר יהודית בישראלית. 'ענה לי' שמו של הדיסק. ופן, הכוונה, כך נראה, לקב"ה.

בנאי עבר תהליך אישי ארוך שמקבל ביטוי מרתק באלבום החדש שלו. זה הרבה מעבר לחברותא עם הרב שי, זה משהו פנימי שלא עצר בעד בנאי מלהמשיך את יצירתו והוא ממשיך וכותב, מוקפד כהרגלו, על עולם ומחשבות שהם לא החלק המוביל של ההויה הישראלית, ולא נושאים קלאסיים המופיעים תדיר בטקסטים של שירים ישראלים.

לבנאי, כמו כמעט לכל אחד שנושא את שם המשפחה הזה, יש עודף כישרון ומקום של כבוד בתרבות הישראלית. לאורך כל שנותיו המוזיקליות, יושב בנאי על נישה מרתקת שבנה בעצמו. על הגבול שבין מוזיקת רוק מוקפדת, טקסטים לא תמיד שגרתיים, בעיקר אותנטיות, קצת מזרחיות, וחמימות המעניקה תחושה שתמיד קורה משהו. שקט, איטי אבל מחלחל עמוק.

בדיסק מתגלה בנאי כמציף נושאים שכמעט ולא עוסקים בהם בפומבי, בלי חששות ופחדים. הדיסק אמנם יוצא קצת חינוכי, אולי טיפ טיפה דביק, אבל בנאי, עם כל המעמד שרכש במוזיקה, בהחלט יכול להרשות לעצמו. אהוד בנאי כזה, ברמות שונות, כבר הרבה שנים. מ'עיר מקלט', דרך 'הילד בן שלושים' ו'עגל הזהב', ועד ל'רחוב

האגס אחר', כששר "אסדר לסעודתא...". בדיסק הזה הוא מביא לשיא את מגוון הנושאים שהוא עוסק בהם.

אגב, במדגם שנעשה פעם באקו"ם, עלה שלמעלה משמונים אחוזים מהשירים הישראלים בשנים האחרונות עסקו באהבה וביחסי גברים-נשים. הדיסק הזה מפתיע גם בעובדה שיש רק שיר אחד כזה, 'היום'. שיר עדין שמצליח לגעת, אם כי קצת חלש מבחינה מוזיקלית. מה שאומר, שיש על מה לדבר חוץ מבנים-בנות, וזה יכול להיות מעניין לא פחות, ויכולת היצירה לא נתקעת שם ויותר לא זזה. ובכל זאת זוגיות מטרידה את בנאי.

בספר שהוציא לפני כשלוש שנים, 'זוכר כמעט הכל' מופיע סיפור קצר, על גבול הלא תנאף. בנאי מספר שם על טרמפיסטית צעירה המנסה לפתות אותו והוא בורח ממנה ברגע האחרון. השיר 'אש', שמופיע בדיסק, דורך על אותה הנקודה בדיוק (וכך גם 'סטארטר' בהמשך). השיר מתאר דו-שיח בין

שני חברים, כאשר הראשון מתנה את כאבו לפני השני על שבגד באשתו ואיננו יודע כיצד לשוב אליה ול'צאת מהבושה', כלשונו.
עונה לו החבר:

**אל דאגה חבר יקר שלי אל תתייאש / בא ואתן לך גפרור שבליבך ידליק את האש / דע לך זהב
טהור זורח בביתך / ואין בכל העיר טובה כאשתך.**

ומדריך לחיי נישואים מאושרים:

**אבל אתה צריך כל יום לראות אותה אחרת / כמו שמש חדשה ששוב ושוב זוהרת / אתה צריך
לראות אותה כל לילה מקודשת / כמו הלבנה המתחדשת.**

אלו לא המסרים הקבועים הנשמעים היום בציבור הישראלי, לא במוזיקה ולא בספרות, ואין ספק
שזה משב רוח מרענן וקולע באפרוריות המוזיקלית השולטת כיום ברמה הפזמונסניפית של 'אני שומעת
את השיר הזה...'

ואפילו יותר מזה, כלפינו. אני לא בטוח שאמירות כאלו בשיר היו נכנסות ל'טפטופים'. 'זהב טהור
זורח', 'גפרור שבליבך ידליק האש'. מה אנחנו ש'סניקים? מחזירים בתשובה חלילה וחס? אבל בנאי
יכול להגיד את זה, ואנחנו עדיין מתוסבכים עם עצמנו.
בשיר הפותח את הדיסק, 'דממה דקה', מתאר בנאי את הבלבול של הציבור כשפתאום יגלה שישנו
גם שקט, מציאות חדשה ולא מוכרת שמופיעה פתאום:

אף אחד לא ידע מה זה ועל מה זה / לא, אף אחד אף פעם לא שמע דבר כזה / דממה דקה.

ההלם של העולם מזכיר אסוציאטיבית באופן חריף את קול הדממה הדקה שהשתרר בעולם בשעת
מתן-תורה, ואת 'קול דממה דקה ישמע ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון', שאנחנו שרים ב'זנתנה
תוקף' בימים הנוראים. השקט, לישראלי המצוי, הוא וורט עצום שצריך לגלות שהוא בכלל קיים. זו
אותה זעקה הנובעת ממצוקה (אם כי בהקשר חילוני וריק), של שרי אריסון בפרויקט 'מהות החיים'
שהיא מנסה להריץ.

וכל איש לבדו אז עמד על עומדו / ושמע את זה בא מתוכו / דממה דקה.

אבל עדיין בנאי יודע היטב שזו זעקה ללא מענה ומסיים את השיר:

מה שהיה הוא שיהיה / מה שהיה הוא שיהיה.

בשיר השלישי, 'מסך הברזל', ממשיך בנאי את אותו הכיוון ומביא לאבסורד, בטקסט ציני כאוב, את
תחושותיו ביחס לטלוויזיה ולתקשורת המטמטמת את האנשים:

רוצים אותך עכשיו שלא תפסיק להסתכל / מחזיקים אותך קצר מול מסך הברזל...

השיר מסתיים בקטע לא כל כך ברור בשמיעה ראשונה של מוזיקה מתוחה וקצת הזויה כשמידי פעם
נשמע קול מפתח: הישארו עימנו... בנאי הצליח ליצור כאן את אפקט המשיכה של התקשורת כשבעצם
לא מחכה שום דבר אחרי כן, אבל אנחנו נישאר ונקשיב, אולי בכל זאת...

גם 'היברומאן' אומר יהודית. חלקו הראשון של השיר באנגלית, והוא זועק כנגד זה שאנחנו כיהודים מדברים וחיים שפה שלא שלנו. שיאו של השיר בקריאה דתית, אפילו משיחית-נבואית, הפעם בעברית:

**והיה ביום ההוא אור חדש גדול יאיר / לאט נפתח הסדק לאט נופל הקיר / וכשתגיע השעה
בוא אחד בשם אחד / יכירו וידעו כל העולם שפה אחת.**

נכון שלא ציפיתם? ובנאי חוזר למציאות וקורא ישירות:

**לאט לאט נבנה הבית קו לקו ואות לאות / אל נא תאמר לי ביי ביי, אמור רק להתראות. / ספיק
דה לנגוויג' אוף דה היברומאן.**

ואם לא מספיקים הנושאים, אז לפחות השפה משמשת כרקע וכדרך ביטוי הבאה מתוך עולם רוחני. דימויי ה'הבדלה' של מוצאי שבת זועקים בשיר 'גבולות' ומשמשים רקע לשיר מחאה פוליטי-שמאלני:

**ביני ובינך בינינו לבינם / בין חושך לאור בין יבשה לים / בין קודש לחול בין המתוק למר /
בלי גבול אין גבול לשום דבר.**

בנאי מחובר היטב למציאות ואיננו בורח ממנה. הוא השכיל לבחור נושאים יהודיים, אבל עדיין רחבים ורלוונטים לציבור ישראלי גדול, ולהישאר משמעותי ונוכח. ואולי, כך נראה, זהו התהליך שהוא בעצמו עבר. מה שקרה בקטן למאיר אריאל ז"ל בשנות חייו האחרונות, התחולל באיטיות אך בעוצמה רבה הרבה יותר אצל בנאי. השיר 'בלוז כנעני', אגב, נכתב לזכרו של אריאל. כך גם השירים 'ברוקלין', 'בלוז כנעני', 'מתי תבוא' ו'ענה לי', שיר הנושא של הדיסק. שירים שלא ניתן להמנע ולכנות אותם יהודיים-ישראליים. כמה שורות רק שיובן עד כמה הן לא שגרתיות בנוף:

מתי תבוא הגאולה מתי יהיה סוף לגלות / כולם עוצרים את הנשימה ומחכים להתגלות... //
ברחוב השוק הפרי גלוי אך טעמו נסתר / זה המקום בו אני חי בו אני נשאר (מתי תבוא).

...ובאופק אחר על אותו דף גמרא / יושבים כל הלילה אתה ואני (בלוז כנעני).

**ברוקלין אומרת: "אבא לא מת / הוא רק ישן קצת בעולם האמת / הוא יחזור בגדול ובפיו שיר
הלל / והוא יעיף את ברוקלין עד לארץ ישראל" (ברוקלין).**

מבחינתנו, הדיסק הוא אתגר המציב סימן שאלה גדול. עד כמה אנחנו יכולים לדבר ישראלית? איך נשארים רלוונטים ומשמעותיים לציבור רחב? על מה בכלל לדבר? ומה מעסיק ויכול לתפוס? ועוד שאלות קשות שצריך להתמודד איתן.

לבנאי, לעומתנו, אין את המצוקה הזאת. גם אחרי הדיסק הזה, אם תדאגו לרגע, הוא לא יזוהה פתאום כ'דרוס', בטח לא כדרוס מטיפ. הוא בטח לא מעוניין בכך, וזהו גם היתרון שלו. כדתיים, לרוב אין לנו את היכולת להכיל הרמונית את שתי העולמות. הם תמיד יעמדו אצלנו בסתירה וישמעו כך. האיכות שבדיסק מגיעה ממקום שבו לא צריך לתרץ ולהסביר איך הם מסתדרים יחד, אלא זהו שילוב אותנטי שמוצא מקום לשני הצדדים ומשם יוצר ברגישות רבה כל כך.

ואי אפשר בלי מילה על עיצוב הדיסק, שמבטא היטב את מה שמתחולל בו:

כל האלכומים של בנאי, בקביעות, מצליחים להפתיע בעיצוב המקורי שלהם, כשהצורה בהחלט נאמנת לתוכן ועושה המון. כנ"ל ב'ענה לי'. תמונות השוטטות, הסלוטייפ הארעי, הבלבול, חוסר הבהירות ההזויה, הכל ביחד יוצר אירה של חיפוש אמיתי אחרי מקום שם יקלטו הדברים בתקוה שיונחו על הלב. מי שמקשיב לדיסק, קורא את המילים ומתבונן בעיצוב – אין ספק שזה עושה לו משהו כמכלול. הוא שאמר בנאי בראיון רדיו: למרות שכל שיר יכול לעמוד בפני עצמו, יש להקשיב לדיסק ברצף. האלבום הוא תהליך ארוך ומתגלגל, סיפר, וככה צריך להתייחס אליו. התהליך אמנם איטי אבל משרר רצינות שלא פוגמת באיכות המוזיקלית. להיפך, בדיוק כמו בעיצוב החיצוני; יחסים מרתקים מתנהלים בין המילים, המוזיקה והסגנון.

אולי ישנם כמה שירים שנראה שאינם מלוטשים מספיק, אבל אחרי הכל זה שווה. אהוד בנאי מצליח לעשות את זה, ומלמד-מגשש בעצמו איך מנגנים על הציר היהודי – ישראלי, שבעומק לא פוסק מלפעום בליבו של עם ישראל, ומגלה שיש תהליך איטי שמתחולל וחוצה גבולות שבין כיפות לכיפות השמים.